

Αλληλεπίδραση ρύπων – εδάφους

Παρουσίαση 3 από 4

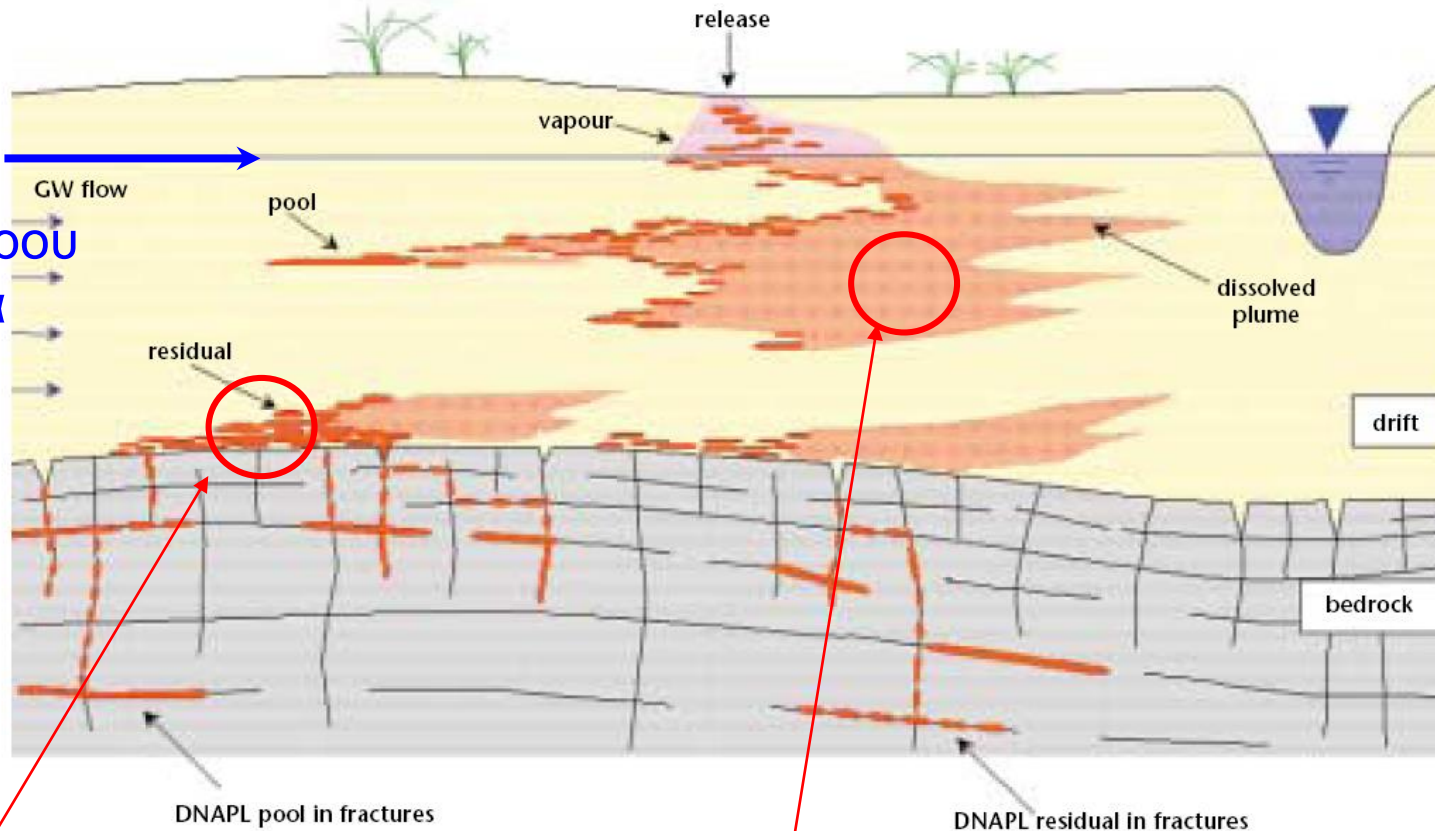
Περιεχόμενα

Αλληλεπίδραση φάσεων στην κορεσμένη ζώνη
(εννοείται οι ίδιες σχέσεις ισχύουν και στην ακόρεστη ζώνη!)

- 1) Μη υδατική φάση – υδατική φάση
- 2) Στερεά φάση – υδατική φάση

Πού εστιάζω σ' αυτήν την παρουσίαση;

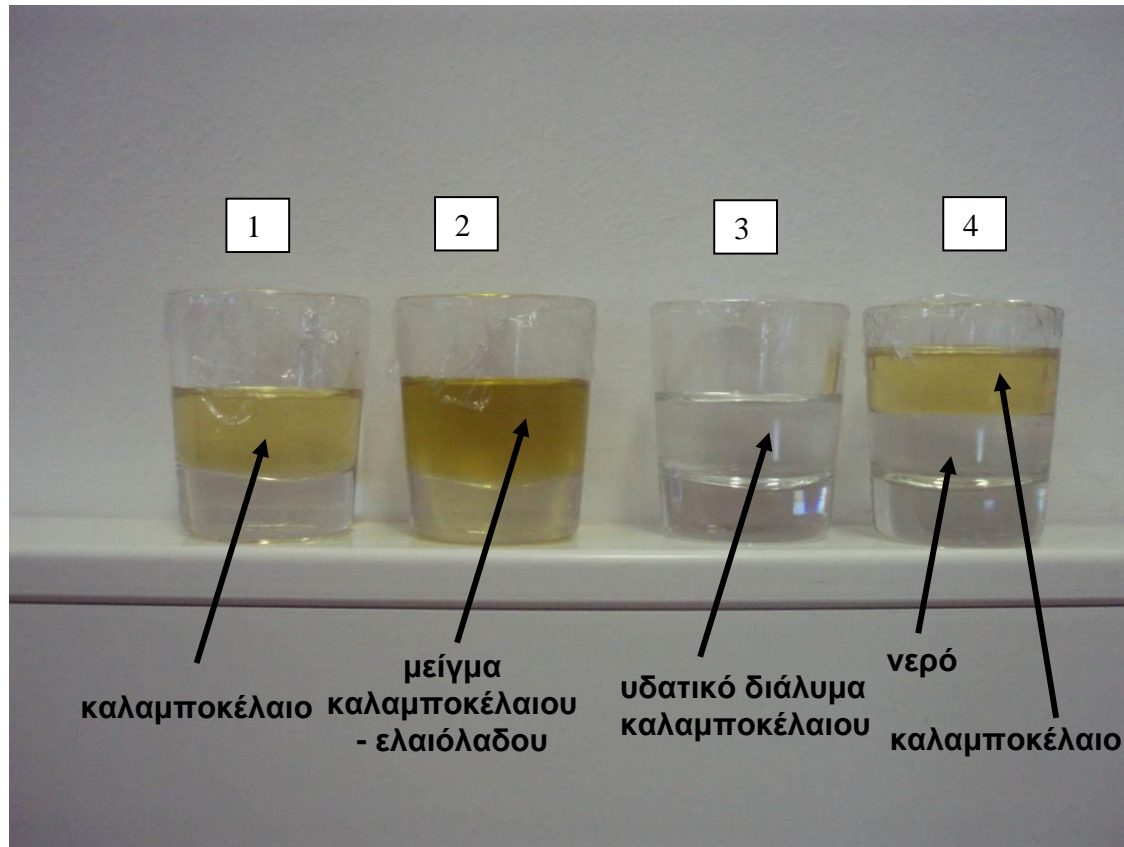
στάθμη
υδροφόρου
ορίζοντα

Ζευγάρι NAPL – υδατική φάση

Ζευγάρι υδατική φάση – στερεά φάση

Στερεά φάση?

Ναι! Το γυαλί! Αντίστοιχα για το έδαφος τα **εδαφικά στερεά** = **εδαφικοί κόκκοι** (κυρίως) + **στερεές οργανικές ουσίες** (ή οργανικό κλάσμα του εδάφους, μεγαλύτερο κοντά στην επιφάνεια του εδάφους)

Όροι, σύμβολα & δείκτες

- **ΦΑΣΗ**

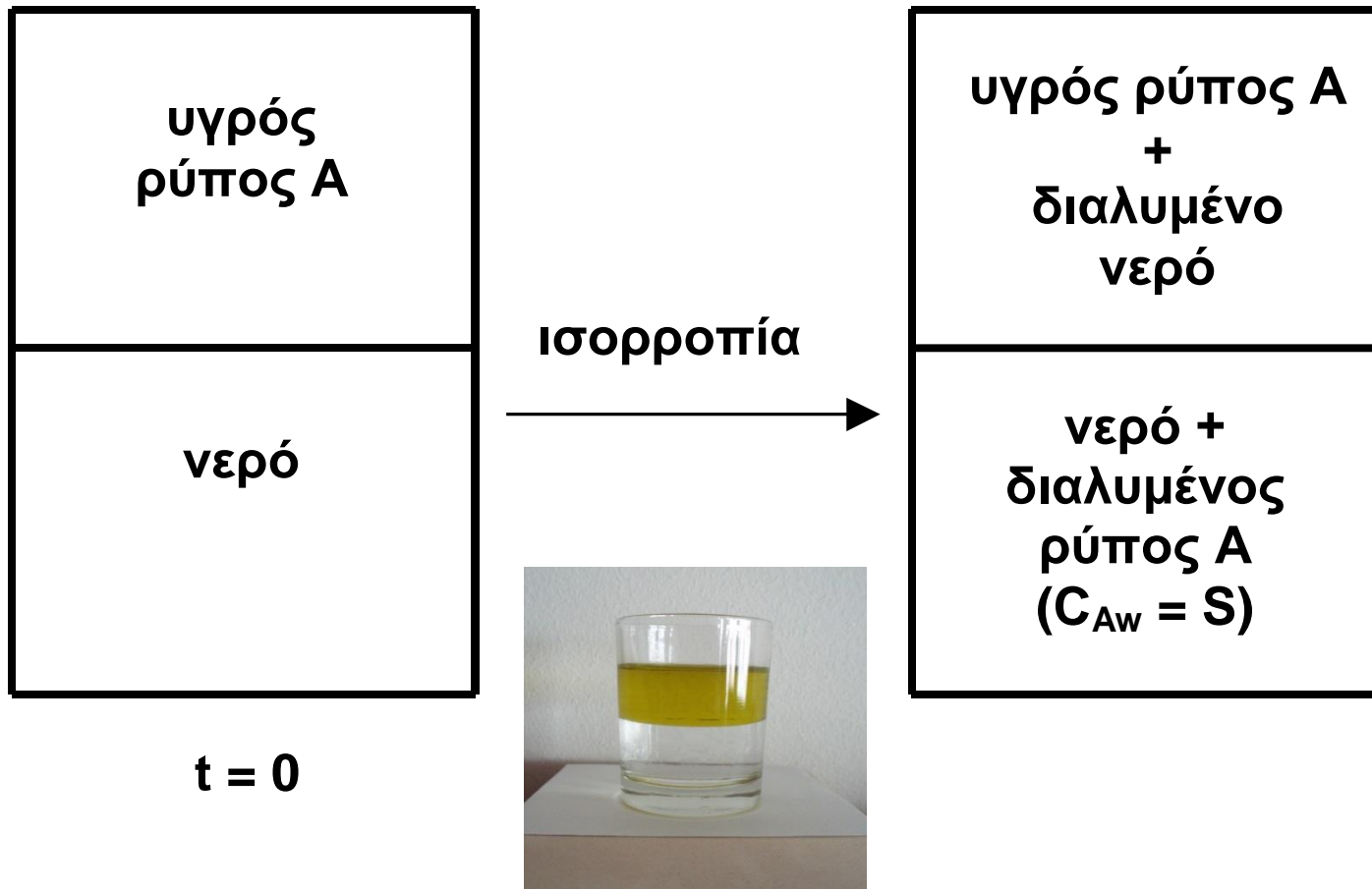
- Υδατική (w)
- Στερεά (s)
- Μη Υδατική Υγρή (ο ή n): οργανικοί ρύποι μικρής διαλυτότητας, ο = oil, n = NAPL

- **ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ –**

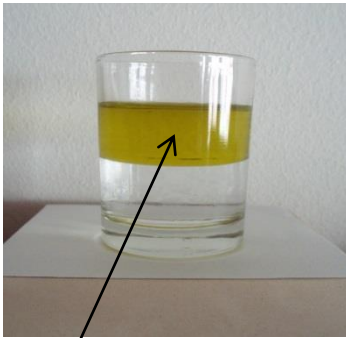
συγκέντρωση C ή ποσότητα ρύπου A

- Διαλυμένος - C_{Aw}
- Ροφημένος - C_{As}
- Καθαρός ρύπος (ή μείγμα περισσότερων από μία καθαρών οργανικών ενώσεων) - ρ_A (πυκνότητα)

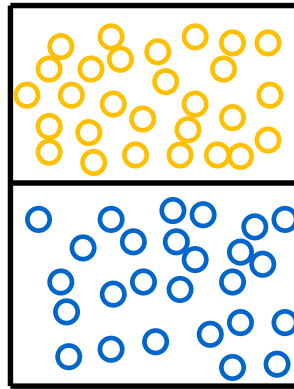
Ισορροπία Υδατικής Φάσης-Μη Υδατικής Υγρής Φάσης: Σχηματικός Ορισμός Διαλυτότητας, S

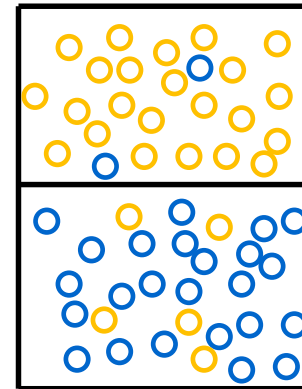
Διαλυτότητα

“βενζόλιο”

$t = 0$

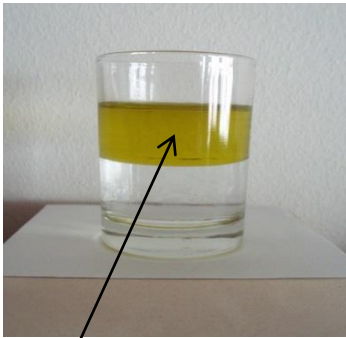
$t > t$ ισορροπίας

○ = μόριο
βενζολίου

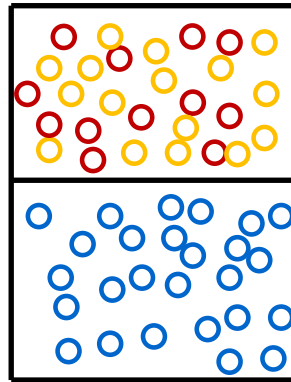
○ = μόριο
νερού

Διαλυτότητα = η συγκέντρωση στην κατάσταση ισορροπίας (μέγιστη), την αναζητούμε στην βιβλιογραφία (συνάρτηση της θερμοκρασίας)

Ενεργός διαλυτότητα

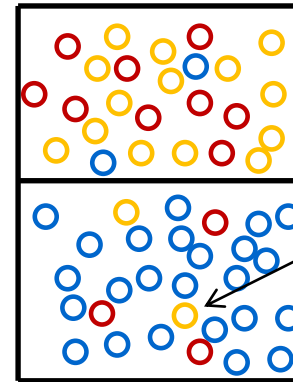

μείγμα
“βενζολίου-
τολουολίου”

$t = 0$

○ = μόριο
βενζολίου

$t > t$ ισορροπίας

○ = μόριο
νερού

○ = μόριο
τολουολίου

μείγμα:
λιγότερα
μόρια
“βενζολίου”

Ισορροπία Υδατικής Φάσης – Μη Υδατικής Υγρής Φάσης

- Καθαρός ρύπος A → διαλυτότητα (S)
  - Εκφράζει το άνω όριο της μάζας της ουσίας A που μπορεί να διαλυθεί στο νερό. Ως συγκέντρωση, έχει μονάδες $\text{g/m}^3 = \text{mg/l}$ (ppm) [$1 \text{ l} = 1 \text{ kg} = 1 \text{ million mg}$] ή $\mu\text{g/l}$ (ppb)

- Μείγμα A, B, ... → ενεργή διαλυτότητα (S_e^i)

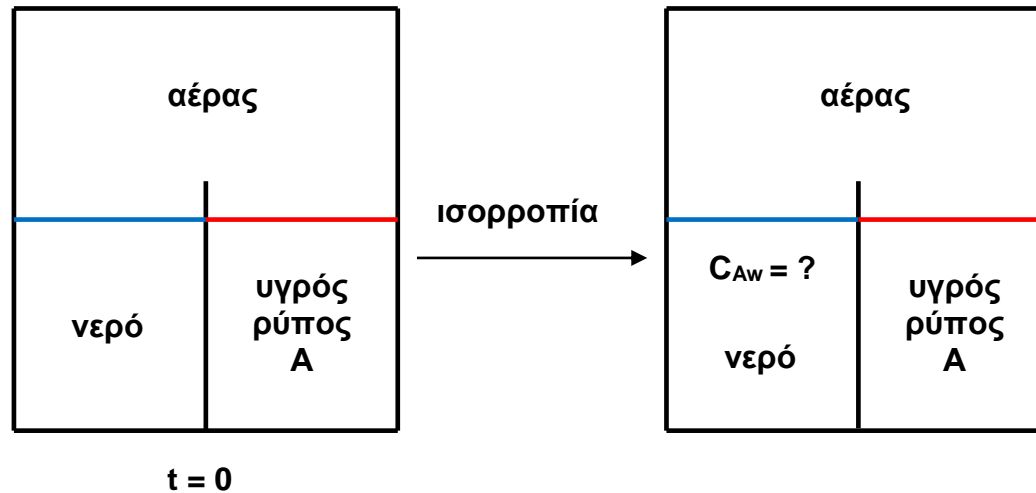
$$S_e^i = S_i X_{in} \quad i = A, B, \dots$$

S_i = διαλυτότητα της καθαρής ουσίας i

X_{in} = μοριακό κλάσμα της ουσίας i στο μη υδατικό (n) υγρό μείγμα

Ερώτηση για περαιτέρω διερεύνηση

- Αφού επιτευχθεί ισορροπία (πχ για $t = 1$ ημέρα), πιστεύετε ότι η C_{Aw} θα είναι:

μηδέν

ίση με την διαλυτότητα

πολύ μικρή

κάτι ανάμεσα σε μηδέν και διαλυτότητα

Ερώτηση κατανόησης

- Η διαλυτότητα του τριχλωροαιθυλένιου (ΤCE) είναι 1100 mg/l. Παίρνω δείγμα νερού από γεώτρηση (εννοείται στην κορεσμένη ζώνη), αναλύω για ΤCE, βρίσκω $C_{TCEw}=10\text{mg/l}$. Μπορώ να βγάλω κάποιο συμπέρασμα σχετικά με το αν έχω μη υδατική φάση ή όχι;

Ναι

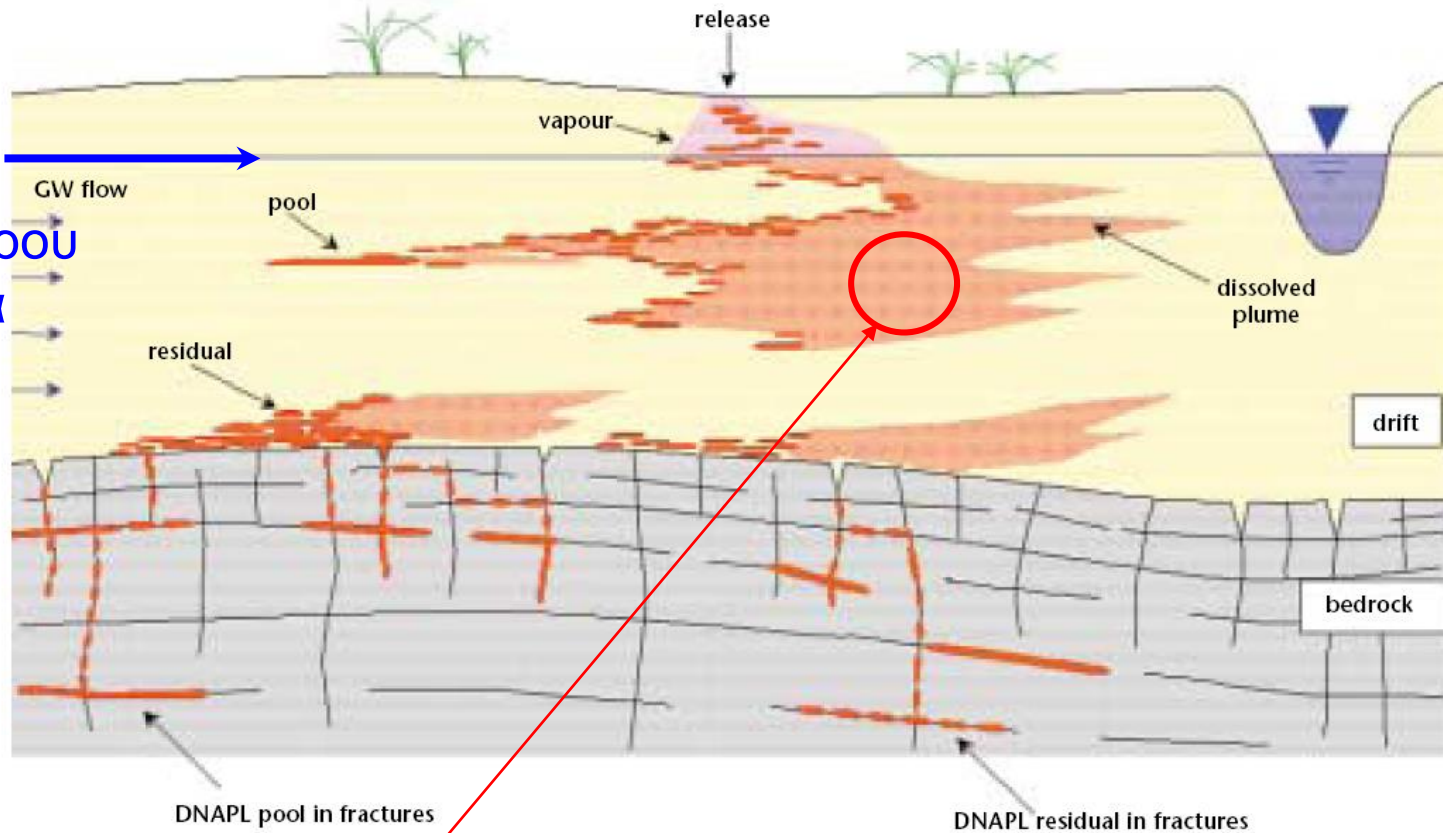
Όχι

Υπενθύμιση από περίληψη NAPL (βοήθεια για προηγούμενη ερώτηση κατανόησης)

- “Στις περισσότερες περιπτώσεις συνάγεται η ύπαρξη των DNAPL παρά εντοπίζεται
  - Εμπειρικός κανόνας: πιθανή η ύπαρξη DNAPL αν η συγκέντρωση υπερβαίνει το 1% της διαλυτότητας”
- Πώς μπορώ με τις γνώσεις αυτής της παρουσίασης να τεκμηριώσω καλύτερα τον παραπάνω εμπειρικό κανόνα;

Εναλλακτική διατύπωση ερώτησης κατανόησης

στάθμη
υδροφόρου
ορίζοντα

Μπορεί εδώ η συγκέντρωση του TCE να είναι ίση με 10mg/l;

Ισορροπία Υδατικής-Στερεάς Φάσης

- Ο μηχανισμός της ρόφησης (sorption) περιγράφει τη μετάβαση μιας διαλυμένης ουσίας Α από την υδατική φάση στη στερεά φάση. Ο αντίστροφος μηχανισμός λέγεται εκρόφηση (desorption).
- Η ρόφηση περιλαμβάνει την απορρόφηση (absorption), όπου η Α διαχέεται στο εσωτερικό της στερεάς φάσης, και την προσρόφηση (adsorption), όπου η Α συγκεντρώνεται στην επιφάνεια της στερεάς φάσης
- Οι μηχανισμοί ρόφησης για τις ανόργανες ουσίες εξαρτώνται σημαντικά από τα χαρακτηριστικά της κάθε ουσίας και της στερεάς φάσης – σε αντίθεση με τις οργανικές ενώσεις που μπορούν να ομαδοποιηθούν

Μηχανισμοί Προσρόφησης/Απορρόφησης

- **Προσρόφηση** (γίνεται πιο σημαντική όσο μεγαλώνει η ειδική επιφάνεια των εδαφικών κόκκων)
  - Φυσική (οφείλεται σε ασθενείς ελκτικές δυνάμεις)
  - Χημική (σπάνια αντιστρέψιμη)
  - Προσρόφηση ανταλλαγής ιόντων: σημαντική για αργίλους, π.χ. [Άργιλος-Na] + K⁺ → [Άργιλος-K] + Na⁺
- **Απορρόφηση**
  - Διάχυση σε πορώδεις εδαφικούς κόκκους
  - Διάχυση στο οργανικό κλάσμα του εδάφους (ιδιαίτερα σημαντική για οργανικούς ρύπους)

Ερώτηση κατανόησης

- Συμφωνείτε με την πρόταση «όλοι οι ρύποι μπορούν να ροφηθούν (στο έδαφος)»;

Ναι

Όχι

Μοντέλα Προσρόφησης/Απορρόφησης

- Ισόθερμες καμπύλες (αν προσδιοριστούν πειραματικά δεν χρειάζεται να ξεχωρίσουμε τον τύπο ρόφησης)
  - Συνδέουν την υδατική συγκέντρωση C_{Aw} (μάζα A / όγκος διαλύματος) με τη συγκέντρωση στη στερεά φάση C_{As} (μάζα A / μάζα στερεάς φάσης)
  - Πιο συχνά: γραμμική ισόθερμη, καλή προσέγγιση για τα αραιά διαλύματα που ενδιαφέρουν την Περιβαλλοντική Γεωτεχνική (άλλες σχέσεις: Langmuir, Freundlich)

Γραμμική Ισόθερμη

- $C_{As} \text{ (mg/kg)} = K_p C_{Aw} \text{ (mg/l)}$
- K_p = συντελεστής διαχωρισμού μεταξύ στερεάς και υδατικής φάσης (l/kg) (Partition ή Distribution Coefficient)
- K_p = μετριέται πειραματικά: προσθέτουμε γνωστή ποσότητα ρύπου σε μείγμα εδάφους (γνωστής μάζας) – νερού (γνωστού όγκου), περιμένουμε να επέλθει ισορροπία και μετράμε πώς μοιράστηκε η γνωστή ποσότητα στις δύο φάσεις

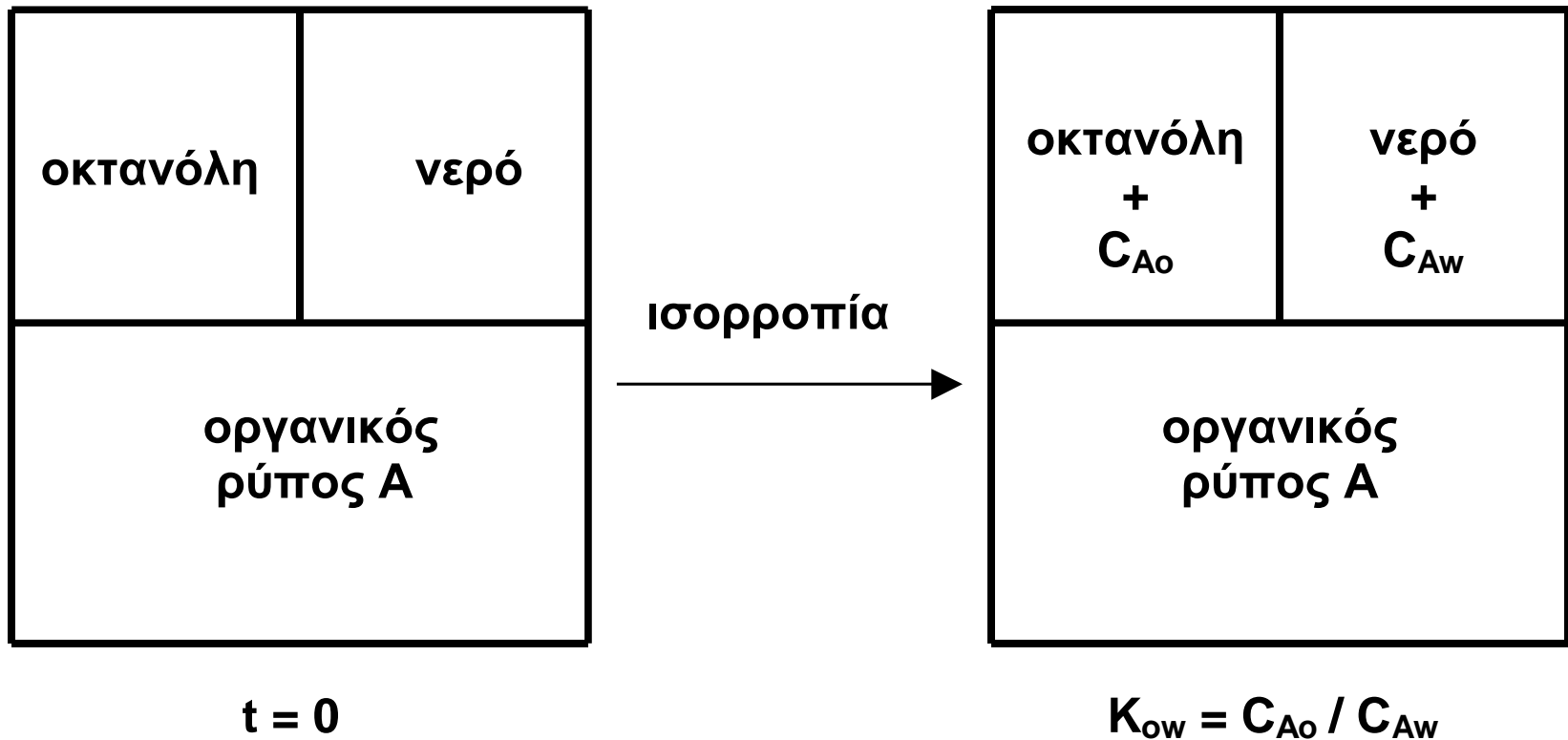
Ερώτηση κατανόησης

- Η διαλυτότητα του τριχλωροαιθυλενίου (TCE) είναι 1100 mg/l. Χημική ανάλυση υδατικού δείγματος (από γεώτρηση) δίνει συγκέντρωση > 1100 mg/l. Τι μπορεί να συμβαίνει;
  - Λάθος μέτρηση (αδύνατη τιμή)
  - Στη γεώτρηση υπάρχει TCE σε μη υδατική φάση
  - Η άντληση από τη γεώτρηση συμπαρέσυρε επιπλέον ρύπο από τη στερεά φάση

Συντελεστής Διαχωρισμού: Μέτρηση ή Εκτίμηση;

- Ο συντελεστής διαχωρισμού K_p μπορεί πάντα να μετρηθεί πειραματικά
- Επίσης μπορεί να εκτιμηθεί για υδροφοβικούς οργανικούς ρύπους (μέσω συσχετίσεων που ισχύουν για ομάδες οργανικών ενώσεων) όταν ο κύριος μηχανισμός ρόφησης είναι η απορρόφηση στο οργανικό εδαφικό κλάσμα
  - για υδροφοβικούς οργανικούς ρύπους, μπορώ να υποθέσω ότι η απορρόφηση είναι ο κύριος μηχανισμός ρόφησης όταν έχω σημαντικό οργανικό εδαφικό κλάσμα, και με πιο μεγάλη σιγουριά αν το έδαφος δεν είναι αργιλικό (δηλ. δεν έχει μεγάλη ειδική επιφάνεια και, άρα, δεν αναμένεται η προσρόφηση να είναι σημαντική)

Μέτρο Υδροφοβίας: Συντελεστής Διαχωρισμού μεταξύ Νερού-Οκτανόλης, K_{ow}

$K_{ow} < 10$: υδροφιλικός ρύπος 20

Εκτίμηση Συντελεστή Διαχωρισμού, K_p

- Για υδροφοβικούς οργανικούς ρύπους
  - $K_p = K_{OC} f_{oc}$ προϋπόθεση: $f_{oc} > 0.1\%$
  - K_{OC} = συντελεστής διαχωρισμού μεταξύ οργανικού άνθρακα και νερού, ιδιότητα του ρύπου, περιγράφει τη συγγένεια του ρύπου προς το οργανικό κλάσμα τους εδάφους
    - Ο άνθρακας είναι το κύριο συστατικό του οργανικού κλάσματος
  - f_{oc} = ποσοστό οργανικού άνθρακα στο έδαφος = (μάζα οργανικού άνθρακα / μάζα ξηρού εδάφους), εύρος $f_{oc} = 0-15\%$, συνήθεις τιμές $< 1-5\%$
- Για μια σειρά από πολυκυκλικές αρωματικές ενώσεις και αλογονοπαράγωγα
  - $K_{OC} = 0.63 K_{OW}$, K_{OW} = συντελεστής διαχωρισμού μεταξύ νερού και οκτανόλης

Ερώτηση κατανόησης

- Τσεκάρετε όλες τις προτάσεις με τις οποίες συμφωνείτε και συμπληρώστε όποια άλλη σωστή μπορείτε να σκεφτείτε

η σχέση $C_{As} = K_p C_{Aw}$ είναι εμπειρική

η σχέση $C_{As} = K_p C_{Aw}$ είναι ένα μοντέλο

η σχέση $C_{As} = K_p C_{Aw}$ ισχύει μόνο για οργανικές ενώσεις

η σχέση $C_{As} = K_p C_{Aw}$ ισχύει μόνο για οργανικές υδροφοβικές ενώσεις

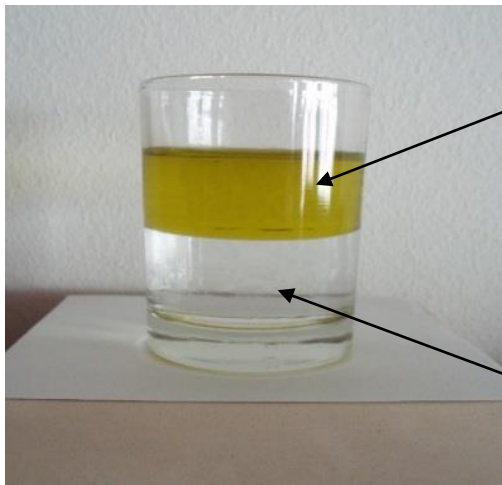
η σχέση $C_{As} = K_p C_{Aw}$ δεν ισχύει για αργίλους

η σχέση $C_{As} = K_p C_{Aw}$ δεν ισχύει για έδαφος με χαμηλό ποσοστό οργανικού άνθρακα

κάτι άλλο

Ερώτηση επανάληψης

- Τι γίνεται στο νερό; Πώς θα σκεφτώ/υπολογίσω τι και πόσο υπάρχει στο νερό;

Ελαιόλαδο

Νερό

Πηγές σχημάτων

Σημείωση: το μη πρωτογενές υλικό αυτής της παρουσίασης ή έχει αναρτηθεί στο διαδίκτυο με άδεια Creative Commons, ή είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο (πχ πρακτική των ΗΠΑ για μελέτες κλπ δημόσιων οργανισμών) και μπορεί να χρησιμοποιηθεί με κατάλληλη αναφορά (attribution), ή συνοδεύεται από άδεια από τον εκδότη.

Διαφάνειες 2 και 12. Environment Agency, UK, 2003, An illustrated handbook of DNAPL transport and fate in the subsurface, R&D Publication 133, https://cluin.org/conf/itrc/dnaplpa/dnapl_handbook_final.pdf (Ημερομηνία πρόσβασης 16-10-2015)